

Istoriografija svedoči da diplomatija i profesionalna obuka diplomatskog kadra imaju dugu tradiciju u Srbiji. Diplomatska služba je od početka pratila politički i društveni razvoj srpske države i sa njom delila istu sudbinu.

Prvi moderan zakon o diplomatskoj službi donet je 1886. godine za vreme vladavine kralja Milana. Zakonom su utvrđena pravila i uslovi za stupanje u službu, a diplomatski agenti, kao i svi drugi državni činovnici, morali su da imaju „nužna znanja i sposobnosti“. Kandidat za diplomatski poziv morao je da poseduje diplomu domaćeg ili inostranog fakulteta, da zna francuski jezik, da položi složeni prijemni ispit, a kasnije i [diplomatsko-konzularni ispit](#), kojim su proveravana znanja i prve stečene diplomatske državničke veštine.

Kroz diplomatsku službu i specifično diplomatsko školstvo prošli su mnogi naši velikani, od prvih srpskih diplomata: Jovana Dučića, Milana Rakića, Ive Andrića, Miloša Crnjanskog do naših savremenika.

Školovanje diplomata se u okviru posebnih zakonskih okvira usložnjavalo prema modernim zahtevima diplomatske službe i savremenim međunarodnim tokovima, a vremenom i institucionalizovalo.

Posle Drugog svetskog rata ustanovljena je organizaciona jedinica Odsek za stručno uzdizanje pri Upravi za kadrovska pitanja. Odsek je kasnije prerastao u samostalnu organizacionu jedinicu Diplomatsko školstvo. Odlukom ministra spoljnih poslova Diplomatsko školstvo je 1998. godine preimenovano u Diplomatska akademija Ministarstva spoljnih poslova, koja, shodno novim spoljnopoličkim ciljevima treba da unapredi posebna znanja i veštine diplomata i državnih službenika i da postane uporište u njihovoj profesionalnoj izgradnji.

Od početka 2002. godine primenjuje se novi plan i program rada Diplomatske akademije, koji se svake godine prilagođava postavljenim ciljevima. Najveći broj predavača su profesionalne diplomate, univerzitetski profesori Fakulteta političkih nauka, Pravnog fakulteta, Ekonomskog fakulteta, kao i drugi eksperti iz zemlje i inostranstva. U programu diplomatske konzularne obuke učestvuju preko 160 predavača sa više od 210 tema.

U okviru svojih aktivnosti, a na osnovu [čl. 49. Zakona o spoljnim poslovima](#), Diplomatska akademija priprema, organizuje i sprovodi sledeće programe stručnog usavršavanja i osposobljavanja:

- Osnovni program diplomatsko-konzularne obuke
- Stručno usavršavanje diplomata u inostranstvu i druge aktivnosti koje ostvaruje putem međunarodne saradnje sa akademijama i fondacijama stranih zemalja
- Stručne ispite za zaposlene u MSP RS
- Tečajeve stranih jezika
- Specijalističke seminare, predavanja u vezi sa spoljnopoličkim pitanjima, simpozijume, tribine, konsultativne sastanke, predavanja, međunarodne skupove i druge studijske programe u zemlji i inostranstvu iz područja važnih za obavljanje spoljnih poslova

Zakon iz 1886. važio je i posle ujedinjenja u Kraljevinu SHS, sve do Uredbe o organizaciji

ministarstva inostranih dela i diplomatskih zastupništava i konzulata Kraljevine SHS u inostranstvu, donete maja 1919. godine. Ova uredba bila je naš prvi zakonski akt kojim su uređeni kriterijumi za stupanje u diplomatsku službu. Prema Uredbi, kandidat za diplomatu mora biti podanik kraljevstva, ispuniti vojnu obavezu, položiti prijemni ispit, znati francuski jezik, i posedovati diplomu domaćeg ili inostranog fakulteta.

U to vreme je i istoričar srpske diplomatije Dimitrije Popović pledirao za prijemne ispite, videći u njima jedini način da se diplomatija novonastale države, koja se suočavala sa teškim izazovima, izdigne iznad parohijalnosti i otpočeta izgradi na zdravoj osnovi. Slučaj velikog pesnika Rastka Petrovića ukazuje da ispite koji su bili uvedeni uredbom nije bilo nimalo lako položiti. U prvi mah, Petrović nije uspeo da položi prijemne ispite, pa se po drugi put prijavio. Utom ga je zatekla promena Zakona o državnim službenicima iz 1923, nakon čega je sistem prijema reorganizovan. Naime, po novom Pravilniku, činovnici su se primali u Ministarstvo inostranih dela privremeno na tri godine, pod uslovom da u međuvremenu polože državni ispit. Tako je Rastko Petrović tokom trogodišnjeg pripravnčkog staža sa odlikom položio niz ispita koji su mu ranije zadavali toliko muka: esej na temu iz spoljne politike, istoriju SHS, diplomatsku istoriju Evrope, međunarodno privatno i javno pravo, političku i ekonomsku geografiju Kraljevine SHS, te političku geografiju Evrope i organizaciju ministarstva.

I jedan Ivo Andrić je na svojoj koži morao da oseti delovanje novog Zakona o državnim činovnicima: 1923. bio je otpušten iz službe zato što nije posedovao fakultetsku diplomu. Sve dok nije stekao diplomu, radio je kao zaposleni po ugovoru, da bi kasnije bio ponovo primljen u diplomatsku službu.

O tome da su vlasti Kraljevine imale ozbiljnu nameru da profesionalizuju diplomatski kadar svedoči i Uredba o prijemu u službu i polaganju ispita činovnika Ministarstva inostranih poslova iz 1930, kojom su uslovi za ulazak u službu bili dodatno pooštreni. Prijemni ispit se sastojao iz pismenog i usmenog dela. Pismeni ispit sačinjavaju: izrada sastava na francuskom jeziku iz opšte diplomatske istorije, sastav na srpsko-hrvatskom jeziku iz narodne istorije i prepis jednog francuskog teksta na pisačkoj mašini u dva primerka. Ispite pregledaju komisije, koje ocenjuju radove u skali od jedan do deset, pri čemu je prelazna ocena - sedam.

Na usmenom delu ispita polagali su se sledeći predmeti: narodna istorija od najstarijih vremena, opšta diplomatska istorija od Velike francuske revolucije do zaključno sa Ugovorom o miru kojima je završen Prvi svetski rat, međunarodno javno pravo, međunarodno privatno pravo, zemljopis (politički, ekonomski i etnografski), s naročitim osvrtom na Kraljevinu Jugoslaviju i susedne zemlje. Osim toga, kandidati koji na svojim fakultetima nisu polagali određene predmete, morali su ih dodatno polagati u okviru prijemnog ispita: građansko i porodično pravo, javno pravo sa administrativnim, građansko procesno pravo i narodnu ekonomiju.

Za kandidata koji bi uspešno prošao sve navedene testove tu nije bio kraj učenju: pripravnika je čekao i stručni diplomatsko-konzularni ispit, takođe sastavljen iz pismenog i usmenog dela. Pripravnik je morao da sačini ed-memoar ili notu na francuskom jeziku povodom jednog zamišljenog slučaja. U usmenom delu, polagali su se opšta diplomatska istorija 20. veka i nacionalna diplomatska istorija od početka 19. veka, kao i međunarodno pravo sa posebnim osvrtom na ugovore koje je potpisala Kraljevina, uređenje i rad Društva naroda, međunarodno privatno pravo, uređenje ministarstva i diplomatsko-konzularnih predstavništava, te ceremonijal i protokol i trgovinska politika i spoljna trgovina Kraljevine Jugoslavije.

Pripravnik je imao pravo da polaže stručne ispite posle dve godine radnog staža, najviše dva puta. Pripravnici, koji ni iz drugog puta, ili u roku od najviše četiri godine ne bi položili stručni ispit, bili bi otpušteni iz službe.

Značajan korak u uređenju ove materije predstavljala je Uredba o ocenjivanju činovnika i službenika Ministarstva spoljnih poslova i diplomatsko-konzularnih predstavništava. Načelnici odeljenja i šefovi diplomatsko-konzularnih predstavništava bili su odgovorni da za sve zaposlene diplomatsko-konzularne struke vode kvalifikacioni list, koji je sadržao ocenu rada službenika. Na osnovu toga je Komisija za ocenu službenika (prvostepena i drugostepena, koju je ministar svakog 1. januara imenovao svojim rešenjem) zasnivala svoju konačnu ocenu, što bi značajno uticalo na buduću diplomatsku karijeru službenika. Sama činjenica da su ocene dostavljane i zaposlenima bio je demokratski čin, budući da je zaposleni koji se smatrao oštećenim mogao da podnese žalbu drugostepenoj komisiji. Ukoliko bi drugostepena komisija ostala pri prvobitnoj oceni «slab», bila je dužna da obrazloži svoju odluku.

Zakonski okvir u oblasti spoljnih poslova pre Drugog svetskog rata je poslednji put izmenjen donošenjem Uredbe sa zakonskom snagom o uređenju Ministarstva spoljnih poslova i diplomatsko-konzularnih zastupništava Kraljevine Jugoslavije u inostranstvu. U ovaj akt unesena je, čini se prvi put u istoriji naše diplomatije, odredba kojom se ministar inostranih poslova ovlašćuje da potpiše Pravilnik o stručnom obrazovanju diplomatsko-konzularnih pripravnika za vreme trajanja njihove pripravičke službe, čime se omogućava razvoj diplomatskog školstva. Bio je to korak dalje u pravcu permanentnog obrazovanja diplomata. Vremenom su zakoni i podzakonska akta kojima se uređuje prijem pripravnika u Ministarstvo spoljnih poslova, kao i polaganje diplomatsko-konzularnog ispita, razvijani upravo na ovom iskustvu do 1945. godine, ali su unapređeni u skladu sa potrebama diplomatske službe i aktuelnim tokovima u međunarodnim odnosima.

IZVOD IZ ZAKONA O SPOLJNIM POSLOVIMA

Diplomatska akademija

Član 49.

Diplomatska akademija je organizaciona jedinica u sastavu Ministarstva, koja se u saradnji sa stručnim, visokoškolskim i naučnoistraživačkim institucijama u zemlji i inostranstvu, bavi:

- 1) stručnim osposobljavanjem pripravnika, stalnim profesionalnim usavršavanjem diplomata i drugih zaposlenih u Ministarstvu, kao i u drugim organima državne uprave i institucijama javnog sektora u vezi sa posebnim ciljevima i prirodom obrazovanja u oblasti spoljne politike i međunarodnih odnosa;
- 2) organizovanjem nastavno-naučnih aktivnosti, informativnih i obrazovnih seminara, simpozijuma, tribina, konsultativnih sastanaka, predavanja, međunarodnih skupova i drugih studijskih programa;
- 3) ostvarivanjem međunarodne saradnje sa akademijama i fondacijama stranih zemalja putem seminara, predavanja i drugih aktivnosti u vezi sa spoljnopolitičkim pitanjima u zemlji i inostranstvu;
- 4) organizovanjem polaganja diplomatsko-konzularnog i posebnih stručnih ispita iz člana 46.

ovog zakona;

5) organizovanjem stalnog usavršavanja i ispita za proveru znanja zaposlenih iz oblasti stranih jezika i informatike;

6) organizovanjem povremenih provera stručnih znanja zaposlenih u Ministarstvu na način određen članom 42. stav 2. ovog zakona;

7) organizovanjem priprema i stručnog usavršavanja i osposobljavanja po posebnom programu iz člana 35. stav 5. ovog zakona.